

1
1995

ISSN—0134—3386

ЕЛМ ВӘ ҺӘЈАТ

50

АЗӘРБАЈҖАН

ЕЛМЛӘР

АКАДЕМИЈАСЫ

АҒОҒЛАН МОНАСТЫРЫ

Гарабағын гәдим абидәләринин дәгиг, һәртә-рәфли өйрәнилмәси вә халгын тарихи илә онларын ғырылмаз әлагәдә тәһлили көстәрир ки, бу абидә-ләрин Азәрбајҗан халгынын ме'марлығында, онун мүрәккәб мәдәни-тарихи просесиндә хусуси јери вардыр.

Һазырда Гарабағда саламат галмыш вә јахуд хараба һалына дүшмүш бә'зи ме'марлыг абидәләри халгын даш салнамәсинә аид ән гижмәтли фактик материаллардыр. Халгын мәдәни фәалијјәтини өзүндә әкс етдирән бу әвәзсиз абидәләрә әсасән Гарабағ ме'марлығынын хусусијјәтләрини вә Азәрбајҗанын иншаат сәнәти тарихиндә онун јерини мүзјјәнләшдирмәк мүмкүндүр.

Билдијимиз кими, Гарабағ дијарында күлли миг-дарда мүсәлман ме'марлығы абидәләри илә јана-шы, албан абидәләри дә вардыр. Лачын рајону Ағоғлан чајы јахынлығындакы Ағоғлан, Хочавәнд ра-јону Сос кәндиндәки Амарас, Ағдәрә рајону Вәнк кәндиндәки Ганзасар вә Магавуз кәндиндәки мү-гәддәс Јелисеј монастыр комплексләри белә аби-дәләрдәндир. Бунлардан Ағоғлан монастыр комп-лекси өз гәдимлијинә вә һәчминин ирилијинә корә даһа фәргләнир. Бу абидә бир нөв өзүндән хејли әввәл тикилмиш Гах рајону Гүм кәндиндәки бази-ликанын (Антик дөврдә вә орта әсрләрдә ичәриси сүтүнларла, јахуд пилонларла ики-үч һиссәјә (нефә) бөлүнән дүзбучағлы бина гурулушуну хатырладыр. Бинанын узунлуғу 25 м, ени исә 12, 5 м-дир. Ики чәркәдә сыраланан квадрат шәкилли сәккиз дајаг сүтүнлары бинанын ичәрисини үч нефә бөлүр. Мәр-кәзи дорд метрлик неф јән нефләрдән ики дөфә енлидир. Орта нефин һүндүрлүјү 17 м, јән нефлә-ринки 11,5 м-дир. Бүтүн нефләр цилиндрик тағ-бәндлә өртүлмүшдүр. Тағбәнд јөнүлмүш дашдан сә-лигә илә һөрүлмүшдүр.

Монастыр сонралар бир нечә дөфә тә'мирә мә'руз галмыш, дахилиндә бә'зи реконструксија ишләри апарылмышдыр. Бу, илк нөвбәдә квадрат формалы сүтүнларла аиддир. Дам өртүјүнүн статик гүввәси ағыр олдуғундан, монастрын дахили сәһә-

сини үч нефә ајыран инчә сүтүнлар јоғунлашыб квадрат формасына чеврилмишдир. Онлары бир-би-рилә бирләшдирән чатма тағлар цилиндрик фор-малы тағларла мөһкәмләндирилмишдир.

Орта неф шәрг тәрәфдән јарымдаирәви форма-да олан абсидалы алтарла тамамланыр. Алтарын сағ вә сол тәрәфләриндә ики кичик дүзбучағлы формада олан, кешиш кејимләрини сахламағ үчүн отағлар јерләшир. Алтар диварларын јухары һиссә-синдә дахили композисијанын мәркәзини гејд ет-мәк вә орта нефи ишыгландырмағ үчүн ики дәр узунсов пәнчәрә дүзәлдилиб. Ејни пәнчәрәләр гәрб диварларында да вардыр. Кениш отағлар исә јерүс-тү дүзәлдилмиш ики енсиз пәнчәрә илә ишыгла-ныр.

Мә'бәдин әсас кириш јери чәнуб фасад дива-рында дүзәлдилиб. Шимал диварында олан гапы је-ри чыхыш үчүндүр. Шимал вә чәнуб фасад дивар-ларында исә мә'бәдин дахили һиссәсини ишыглан-дырмағ үчүн енсиз узунсов пәнчәрәләр дүзәлдилиб.

Мә'бәдин вахтилә кәч мөһлулу илә суванмыш дахили диварларында тематик сүжетләр әсасында нахышлар вә јазылар олмушдүр. Буну бә'зи јерләр-дә изи галмыш сувағлар да тәсдиг едир.

Мөһкәм јерли баз базалт дашындан тикилмиш бу мөһтәшәм бина өзүнәмәхсус көзәллији олан даг тобиәтинин сәрт әһатәсиндә даға ујғун көркәм ал-мышдыр.

Баш неф дамынын үстүндә алты гоша инчә сү-түнларла бәзәдилмиш, пирамида формалы дамы олан ротон да дини бинаны ме'марлыг бахымындан даһа да зәнкинләшдирир. Дикәр тәрәфдән ротан-данын дахилиндә асылан зынғров мәрәсим күнләри диндарлары монастыра јығмағ үчүн зәнк вурур.

Ағоғлан монастыры өз һәјәтиндә мүхтәлиф то'ји-натлы јашајыш вә тәсәррүфат тикилиләрини бир-ләшдирирди. Кечмишдә мөвчуд олмуш ме'марлыг комплексинин ән әсас тикинтиси сајылан бу комп-лекс Лачын рајонунун ишғалына гәдәр һасарә алынмышды, диварда тағлы кириш јолу вар иди. Һазырда исә VI әсрә аид олан Ағоғлан монастыр комплекси тикинтиләриндән анчаг харабалыг гал-мышдыр.

Камил МӘММӘДЗАДӘ,
сәнәтшүнаслыг доктору,
әмәкдар ме'мар.

Фәрһад МӘММӘДЗАДӘ,
ме'мар.